

Lappugglan i Västmanland

Taigaskogen när långt ner i det Västmanländska landskapet och utgör sydliga utposter för nordliga fågelarter som gråspett, slaguggla och på senare år även lappuggla! En magnifik budbärare- lappugglan från taigans stora barrskogar når nu ända ner till Västerås och Surahammars kommuner. Flera häckningar av lappugglor har konstaterats i landskapet under 1990 talet!

Torbjörn Hegedüs

Lappugglans globala utbredning

Lappugglan har sin utbredning i nordlig barrskog från Nordamerikas nordliga skogar över Ryssland, Vitryssland, Baltikum vidare till Finland, Norge och Sverige. Arten delas upp på två underarter Nordamerikas *Srix nebulosa* och Europas och Asiens *Strix nebulosa lapponica*. Födan utgörs nästan uteslutande av smågnagare, samt tidvis även av näbbmöss. Antalet häckande par i Sverige under slutet av 1990-talet uppskattas till 200-500 par. (Svensson m.fl 1999)

Kort historik om lappugglor i Västmanland 1980-2000

Innan vi tittar närmare på de senaste 20 årens fyndbild kan nämnas att det redan år 1873 rapporterats om två skjutna lappugglor i Norberg!

Antalet rapporter av lappuggla i Västmanland har successivt ökat under 1980 och 1990 talet. Från 1976 till 1980 finns ingen officiell rapport om lappuggla i landskapet.

Sedan 1986 har den rapporterats årligen. I figur 1 visas antalet rapporterade lappugglor i Västmanland. Lappugglan är fikt flertal andra arter av ugglor beroende av ett rika gnagarår för att häcka i större omfattning, antalet kan fluktuera från år till år.

1991-1998

Ett märkesår för lappuggla i Västmanland är 1991 då den sydligaste häckningen i

Sverige någonsin(av de som rapporterats) och den första i landskapet konstaterades. Häckningen ägde rum i Skinnskattebergs kommun och resultatet blev två ungar. Det året var ett bra häckningsår för lappuggla i hela Sverige. Åren 1992 och 1993 observerades lappuggla i Västmanland, men ingen häckning konstaterades. Under 1994 rapporterades en lyckad häckning i Surahammars kommun med en unge. Senare påträffades två ungar ca 3 km från den första häckningen, två häckningar kan således inte uteslutas.

Det var även en häckning i Surahammars kommun 1995 då tre ungar räknades in.

Endast en lappuggla rapporterades under 1996, den hördes i Surahammars kommun.

Under 1997 tog lappugglans expansion i

Västmanland fart och hela 3 häckningar

rapporterades med två par i Surahammar och ett par i Norberg. Även 1998 häckade ett par

lappugglor i Surahammars kommun. En

häckning konstaterades i Norbergsområdet

1998 och det hördes även ropande lappuggla i Sala kommun i april.

1999-2000

Även 1999 häckade ett par i Norbergs kommun, dock inte på samma plats som tidigare, det konstaterades då två tiggande

ungar upptäcktes i September. Under våren och sommaren år 2000 har två stycken

lappugglor observerats stationsnär under

Lappuggla fotograferad i Västerås kommun i juni år 2000.

Foto: Staffan Danielsson

häckningstid på en lokal i Västerås kommun, ingen häckning är dock konstaterad. I Norbergs kommun har inga lappugglor hörts eller setts år 2000 (f.om000929), men i närbelägna Smedjebackens kommun i Dalarna hördes under året tre ropande lappugglor. I Surahammars kommun har en lappuggla observerats år 2000. Dock har ingen häckning konstaterats i Surahammars kommun under 1999 och 2000.

Hur och var häckar lappugglan?

Lappugglan kan uppsöka lämpliga boplatser redan i mars månad, den bygger inte egna bon. Undersökningar av boplatser (Stefansson 1969-1996) i Norrbotten visar att lappugglan föredrar duvhökens stadiga risbo. Även ormräksbon och stubbar utnyttjas relativt ofta som boplatser åt ugglorna. Bon skapade av människa bla konsigjorda risbon och slaguggleholkar utnyttjas ofta av lappugglor. I Norrbotten konstaterades att 44 % av 1992 års kända häckningar var i konsigjorda bon. Ett resultat av detta är att en rad risbon byggs och underhålls. Det största hotet mot lappugglan i Sverige är bristen på naturliga lämpliga stora bon i det moderna skogslandskapet.

Enligt observationer så sker äggläggning från andra veckan i April med en topp andra

hälften av April (Stefansson 1969-1996). Sista perioden för äggläggning är i mitten av maj. Ungarna lämnar boet när de är ca fyra veckor gamla, men är beroende av föräldrarnas matande upp till 150 dygn. Lappugglan försvarar sina ungar och oroas av bl.a. människor speciellt under ruvningsstid och när ungararna är under 5 veckor gamla.

Lappugglans val av boplats i Västmanland.

Norbergs kommun:

Ett par häckade 1997 i ett gammalt duvhöksbo som var byggt i en toppbruten gran. Tre flygga ungar producerades av paret.

Under 1998 häckade två lappugglor i samma duvhöksbo och resultatet blev återigen tre flygga ungar.

Hösten 1998 gallrades olyckligtvis lappugglornas bo i den toppbrutna granen bort i samband med skogsavverkningar. Under September 1999 hittades dock två tiggande lappuggleungar

i samma område, dock påträffades ingen boplats.

Surahammars kommun:

1994 häckade 1 par i en björk, boet byggt av ormräk, en unge observerades i boet.

Samma år den 14/8 upptäcktes två mattiggande ungar 3 kilometer från den först

observerade häckningen. Två häckningar kan således inte uteslutas.

1995 påträffades ett häckande par, tre utflugna ungar iaktogs. Häckningsplatsen är dock okänd.

1997 påträffades ett par med boplatsen placerad i häckvass i en tall. Tre ungar konstaterades. Under samma år upptäcktes ytterligare två flygga ungar, boplatsen är okänd.

1998 En häckning i ett ormräksbo i en tall. En unge observerades.

Skinnskattebergs kommun:

1991 Första häckningen i Västmanland. Ett par häckade i en stor tall i ett bo byggt av ormräk eller duvhök. Två ungar blev resultatet av den första häckningen.

Varför ökar lappugglan i Västmanland?

Vi har i vårt landskap många lämpliga häckningsbiotoper och i anslutning till dessa utmärkta jaktmarker för lappugglan. Igen-vuxna odlingsmarker, kalhyggen, myrmarker och även väggkanter är jaktmarker för denna gnagspecialist. Arten har sedan 1960-talet ökat i Sverige och även expanderat söderut från kärnområden i Norr och Västerbotten. Lappugglor utnyttjar boplatser av vanligt förekommande rovfåglar som duvhök och ormräk vilka har goda stammar i Västmanland. Beståndet i Sverige har stadigt ökat fram till 1980 talets slut och har därefter stabiliserat sig (Stefansson 1997). Den randpopulation vi har i Västmanland har dock ökat under 1990 talet och kanske kan ses som ett resultat av den stora populationssökning som skedde längre norrut i landet.

Värna lappugglan!

Det är viktigt att sprida budskapet att lappugglor som häckar ej bör störas.

Observeras lappugglor i Västmanland under häckningstid bör detta inte spridas ut, endast rapporteras till regionala rapporteringskommittén. De två lappugglor som kunde beskådas i Västerås kommun under häck-

ningstid fick stor uppmärksamhet och det finns tyvärr flera rapporter om bl.a. videofilmare som jagade de jagande lappugglorna för att på mycket nära håll få bra bilder.

Lappugglor är ofta oskygga, men vi bör upplysa våra medskådare att hålla avstånd. Låt ugglan komma till dig och respektera häckningsområden är två bra ledstjärnor i umgänget med nordanskogens vagabond

Tack

Sören Larsson(brev) för information om lappugglor i Surahammars kommun. Tommy Persson för information om lappugglor i Norbergs kommun(muntligen)
Stort tack även till Thomas Petersson för tabell samt övrig information från rnk Västmanlands arkiv.

Referenser

Stefansson Ove. 1997. Nordanskogens vagabond- Lappugglan. Ord & visor förlag, Skellefteå.
Hoyo-Elliott,Sartagal(red.). 1999 Handbook of the birds of the world. Volume 5
Lynx Edicions.Barcelona
Fåglar i Västmanland 1992-1999.
Svensson,S., Svensson,M.& Tjernberg,M.1999 Svensk fågelatlas. Vår fågelvärld , supplement 31, Stockholm.

LAPPLUGGLA
Antal individer (exkl pulli) 1976-98.

